

Aurreko deskribapenaren efektuak delitugile baten identifikazioan

Fernando Rodríguez-San Juan, Naiara Arriola eta Malen Migueles
Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU) Psikologia Fakultatea, Oinarrizko Psikologia
Prozesuak eta Garapena Saila

Delitugile bat identifikatzeko orduan delituaren biktimek edo lekukoek eman dezaketen testigantza aztertzea erabakigarria da geroago delitugilea identifikatu ahal izateko. Ikerketa honen helburua delitugile baten ezaugarriak aurretik hitzez deskribatzeak haren identifikazioan duen efektua aztertzea da. Parte-hartzaile guztiek bideo motz bat ikuskatu zuten, non gizon batek neska bati diru-zorroa lapurtzen zion. Parte-hartzaileen erdiek autorearen deskribapena egin zuten; beste erdiek, aldiz, hutsuneak betetzeko proba bat egin zuten. Azkenean, parte-hartzaile bakoitzak delitugilea identifikatu behar zuten bi ezagutze-saiotan. Emaitzek adierazi zuten aurretik egindako deskribapenak parte-hartzailearen ezagutze-jokabidean eragina izan zuela. Delitugile baten identifikazioan hitzezko adierazpenek efektu positiboak izan ditzaketela adierazten dute emaitzek, lekukoek erantzun-irizpidea kontserbadoreago bihurtuz. Horrek saihestu dezake lekukoak krimena burutu ez duten pertsona errugabeak faltsuki identifikatzea.

GAKO-HITZAK: Zuzeneko lekukoaren oroimena · Hitzezko informazioaren iluntzea · Deskribapena · Ezagutze-irizpidea · Irizpidearen desplazamendua.

The effects of a previous description on the identification of an offender

Analyse the testimony that witnesses or victims of a crime can offer is crucial for the subsequent identification of the offender. The aim of this study was to analyze the effects of a previous description on the identification of an offender through the verbalization of his features. All participants were exposed to a short video where a man stole a purse from a girl. Half of the participants gave a description of the author, while the other half carried out a filler task. Finally, each participant attempted to identify the offender from two recognition lineups. The results show that previous description influences participant recognition performance. The describers adopt a more conservative response criterion. These results suggest that verbalization could have a positive effect on the recognition of an offender through preventing witnesses from falsely identifying innocent people as the perpetrators of a crime that they have not committed.

KEY WORDS: Eyewitness memory · Verbal overshadowing · Description · Recognition criterion · Criterion shift.

<https://doi.org/10.26876/uztaro.106.2018.4>

Jasotze data: 2017-09-11 **Onartze data:** 2018-02-19

1. Sarrera

«Lekukoen oroimena» ikerketa asko bideratu dituen ikas eremua izan da, batez ere, aurkikuntzek duten inplikazio praktiko garrantzitsuengatik legearen ikuspuntutik. Literatura zientifikoan ikerketa asko sustatu zuen Schooler eta Engstler-Schooler-ek (1990) buruturiko lanak. Hitzeko deskribapenak zituen efektuak aztertu zituzten ikusmeneko seinale-estimulu baten oroimenean, eta emaitza pobreakoak aurkitu zituzten bere identifikazioan seinalea zen pertsonaren aurreko hitzeko deskribapena egiten zenean, «hitzeko informazioaren iluntzearen efektu» (HII) bezala ezagutua, eta efektu horri buruzko emaitza berdinak aurkitu izan dira (Alogna *et al.*, 2014).

Lekukoen oroimenaren ikerketetan gakoa izan ohi da lekukoek edo biktimek ustezko delitugileari buruz egindako deskribapena, legeek informazio hori erabil dezaketelako egindako krimen bat argitzen saiatzeko. Lekukoen edo biktimaren partetik ustezko delitugilearen identifikazioak garrantzi gutxiago izan ohi du. Biak batera —deskribapena eta identifikazioa— oso garrantzitsuak dira kasu polizialak argitzeko. Lehen esan bezala, lekukoen oroimen-eremuan egindako ikerketek adierazten dutenez, pertsonaren aurpegi-ezaugarriak hitzez adierazteak haren ikusmen-identifikazioa zailtzen du (HII). Efektu horrek arazo nabarmena du, zeren eta, Demarchi, Py, Groud-Tham, Parain eta Brunel-ek (2013) proposatzen duten bezala, krimena argitzen saiatzen ari diren polizia-ofizialak honako aukeraketa hau egin beharrean aurkitzen baitira: 1) Ustezko delitugilearen deskribapen on bat positiboa izan daiteke, gida eta laguntza izan daitekeelako krimenaren ikerketan, baina HII literaturaren arabera eragozpena ere izan daiteke, arriskua dagoelako lekukoa edo biktima ez izateko aukera zuzena edo egokia ustezko delitugilea identifikatzeko orduan. 2) Ustezko delitugilea behin atxilotua izan denean, ikusmen-identifikazioa egokia izan daiteke egon daitezkeen aurreiritziak ekiditeko. Deskribapenarekin eta identifikazioarekin batera, konfiantza beste aldagai nagusia da «lekukoen oroimenaren» ikerketa-eremuan delitugilea identifikatzean. Identifikazio zuzenarekin doitasunak duen erlazioa da interesgarriena (Carlson, Dias, Weatherford eta Carlson, 2017; Loftus eta Greenspan, 2017; Wixted eta Wells, 2017). Hau da, ikustea ea delitugilea ondo identifikatzen duten lekukoek konfiantza handiagoa duten gainki identifikatzen dutenek baino.

HIIaren ezaugarri interesgarri bat zera da, ez dagoela mugatua giza aurpegiaren ezagutzera, behatua izan baita hitzez adierazteko zailak diren estimulu konplexuekin ere, adibidez ardoarekin (Melcher eta Schooler, 1996), ahotsekin (Perfect, Hunt eta Harris, 2002) edo esgrimako mugimenduekin (Ait-Said, Maquestiaux eta Didierjean, 2014). Baina badirudi ondorengo identifikazioan deskribapenek duten eraginaren inguruan adostasunik ez dagoela literatura zientifikoan. Ikerketa askok aurkitu zuten ez zegoela loturirik (edo oso ahula edo adierazgarritasunik gabekoa zela) deskribapenaren edukiaren (hau da, delitugileari buruz emandako ezaugarriak, akatsak, asmatzeak eta omisioak zenbatzea) eta ondorengo ezagutze-zereginaren artean (Brown eta Lloyd-Jones, 2002; Fallshore eta Schooler, 1995; Garcia-Bajos eta Miguéles, 1999; Piggot eta Brigham, 1985). Beste lan batzuek erlazioa aurkitu zuten deskribapenaren edukiaren eta ezagutze-saioko identifikazio-jardueraren artean (Clare eta Lewandowsky, 2004; Finger eta Pezdek, 1999). Duela gutxi, Meissner

eta kideek (2008) meta-analisi bat burutu zuten hitzezko deskribapenaren eta ezagutze-saioko jardueraren arteko erlazioa aztertzen zuten 33 ikerketa berrikusiz, eta erlazio adierazgarria aurkitu zuten zehaztasunaren eta deskribapen-jardueraren errorearen artean. Adierazi zuten, orobat, HIIa agertzen zela nabariago, identifikazio-jarduera berehala edo deskribapenaren ondoren denbora gutxira (10 minutura gutxi gorabehera) egiten bazen.

Deskribapenaren elementu kuantitatiboan eta identifikazio zuzenen inguruko emaitzak desberdinak izanik, ez da harrigarria ikuspuntu ezberdinak aurkitzea oroimenaren alderdi subjektiboak kontsideratzen direnean, konfiantzaren erantzuna bezala. Gainera, autore batzuek aurkitu zuten hitzezko adierazpenak (adibidez, aurreko deskribapenak) ez zuela eragiten identifikazioaren /ezagutze-jardueraren konfiantza-mailan (adibidez, Clare eta Lewandowsky, 2004); beste batzuek, berriz, (e.g., Garcia-Bajos eta Migueles, 1999) aurkitu zuten aurreko deskribapenak hurrengo identifikazioaren konfiantza-mailan eragiten zuela. Gainera, Rancourt-ek (2014) aurkitu zuen aurreko deskribapena ematen ez zuen jendeak konfiantza-maila altuagoa zuela zuzeneko identifikazioetan identifikaziorik ezetan baino; beste autore batzuek, berriz (Horry, Palmer eta Brewer, 2012; Sauer *et al.*, 2010; Wixted *et al.*, 2016), aurkitu zuten zuzeneko lekukoen konfiantza oso faktore erabakigarria zela identifikazio polizialeko jardueretan.

Bi teoria nagusi proposatu izan dira HIIaren arduradun diren mekanismo posibleak azaltzeko. Johnson, Schooler eta kolaboratzaileek (1997) *ezegokia den errekupeazioaren transferentzia* (EET) teoria proposatu zuten. Teoria horren arabera, deskribapenak behar duen hitzezko prozesuen aktibazioak aurpegizko identifikazioak behar duen ez-hitzezko prozesuen ondorengo aktibazioa inhibitzen du, horrela, objektuaren/targetaren (hemendik aurrera *target* hitza erabiliko da objektua edo seinalea adierazteko) itxuraren oroimena aldatuz. Beste hitz batzuetan, teoria horrek proposatzen zuen hitzez adierazi behar zituztenean pertsonaren aurpe-giko ezaugarriak (begien kolorea, ahoa, ilea, etab.) aurpegiaren konfigurazio globala edo holistikoa apurtzen zela, ezagutze-saioaren jarduera pobreagoa eginez. Meissner, Brigham eta Kely-k (2001) proposaturiko beste teoria nagusiak, *errekuperazioan oinarritutako interferentzia* (EOI), adierazten du errekupeazio-prozesuak direla interferentzia eragiten dutenak identifikazio-jardueran, hitzezko informazioaren iluntzea agertzen dela proposatuz, jatorrizko oroimeneko urratsean hitzez emandako deskribapenean egindako akatsen eraginez. Geroago, Clare eta Lewandowsky-k (2004) *ezagutze-irizpidearen desplazamendua* proposatu zuten fenomeno hori azaltzeko: erantzun-irizpidea faktore kritikoa izan daitekeela HIIaren esperimenduetan ematen ziren emaitzen aldakortasunaren arduradun gisa. Hau da, pertsonak ezberdin erantzuten dutela aukera aniztunaren metodologiarekin (ezagutze-saioan targeta dagoen ala ez esateko aske dira) aukera behartuaren metodologiarekin (non ezagutze-saioan espresuki identifikatu behar duten targeta) konparatuz. Gainera, pertsonak ezberdin erantzungo dute ezagutze-saioan target pertsona (TP) presente badago edo ez badago (TE). Sauerland, Holub eta Sporer-ek (2008) diote HIIaren aurreko ikerketek ez dutela kontuan izan TEaren erabilera. Gainera diote Meissner eta Brigham-en (2001) meta-analisan TP ezagutze-saioak bakarrik erabili izan direla. Clare eta Lewandowsky-k (2004) hiru esperimendu burutu zituzten:

lehenengo esperimentuan TP ezagutze-saioa eta aukera aniztunaren metodologia erabiliz, HII handia aurkitu zuten; aldiz, TE ezagutze-saioan, parte-hartzaileei hitzeko bi baldintzetan (deskribapen holistikoa/globala edo pertsonen ezaugarrien deskribapen zehatza) ezagutze-saiotik norbait aukeratzea gehiago kostatu zitzaion. Bigarren esperimentuan, aukera behartuaren metodologia erabiliz (parte-hartzaileek ezin zuten erantzun «target pertsona ez dago presente ezagutze-saioan»), hitzeko deskribapenak ez zuten efektu esanguratsurik izan eta ez zuten HIIrik aurkitu. Hirugarren esperimentuak lehenengo bi esperimentuan emaitza berdinak eman zituen.

Clare eta Lewandowski-ren (2004) aurkikuntzek zioten hitzeko deskribapenak efektu positibo bat izan zezakeela target pertsonaren identifikazioan. Nahiz eta target pertsona presente zegoen ezagutze-saioan hitzeko deskribapenak egokiak ziren identifikazioak gutxiagotu, gertatzen zena zera zen, target pertsona presente ez zegoenean identifikazio faltsuak ere asko jaisten zirela —sistema judizialak aurre egin behar dion arazo garrantzitsuena—. Lege eta sistema judizialean ezin da jakin ustezko delitugilea ezagutze-saioan presente dagoen ala ez. Hitzeko deskribapenak, beraz, babestu dezake ezagutze-saioan dauden pertsona ez-errudunak (adibidez, krimenaren agertokian zeuden beste susmagarri edo lekukoak) faltsuki salatuak izatea. Hauek dira, oro har, HIIren literaturan dauden oinarritzko ondorioak: hitzeko deskribapenak efektu ezkor bat inplikatu dezakeela identifikazioan, nahiz eta autore batzuek hitzeko deskribapenaren efektu positiboak ere aurkitu aurpegi-identifikazioan (Brown eta Lloyd-Jones, 2002; Itoh, 2005; Meissner *et al.*, 2001; Sporer, Kaminski, Davids eta McQuiston, 2016), «hitzeko errazte-efektu» bezala ezagutzen den fenomeno.

Sauerland eta kolaboratzaileek (2008) aurkituriko emaitzetan ere ezagutze-irizpidearen desplazamenduaren hurbiltzea ematen zen. Aurretik delitugilea film batean ikusi ondoren deskribatzeak zuen eragina ikertu zuten. Identifikazioa (TP eta TE ezagutze-saioak erabiliz) bideoa ikusi eta aste bat pasa ostean eta aurretik deskribapena egin zegoela egiten zen. Ez zuten HIIrik aurkitu, eta hori azaldu zezaketen EET edo EOI teoriak (aukera behartuaren baldintzarentzat izan ezik). Baina *ezagutze-irizpidearen desplazamenduak* bakarrik azaldu zezakeen aldi berean HIIren presentzia TP ezagutze-saioan aukera aniztunaren metodologiarekin eta HIIrik ez aurkitzea aukera behartuaren metodologiarekin. Azalpen horrek hurbilketa berri bat ekarri zuen: hitzeko deskribapenak efektu onuragarri bat zuen TP ezagutze-saioan target pertsona baten identifikazioan (delitugilea bezala). Hori horrela izanik, *informazioaren iluntzearen* efektua edo *errazte-efektua* hitzeko deskribapenari esker gertatu beharrean, proposatu zuten beharbada hitzeko deskribapenak *ezagutze-irizpidearen aldaketa* eragin zezakeela.

Emaitza hauek batera adierazten dute merezi duela hitzeko deskribapenak ezagutze-saioan ematen den erantzun motan duen efektua aztertzea, eta argitzea ea deskribapenaren edukiek (asmatzeak eta akatsak) ere baldintza edo eragin deza-keten egin beharra. Hori izango da, beraz, ikerketa honen helburua. Beste helburuetako bat izango da aztertzea nola aldatzen den hasieran emandako konfiantza-maila, ezagutze-saioan deskribapena jaso badute edo eman badute. Azkenik, saiatuko gara zehazten ezagutze-saioan emandako konfiantza-maila

saio berean parte-hartzaileek emandako erantzunaren menpeko den. Orain arte, Hillaren esperimentu gehienek estimulu gisa argazki estatikoak erabili izan dituzte. Zehazki, parte-hartzaileei aurpegia deskribatzea eskatzen zitzaie, eta hitzezko deskribapenak hurrengo identifikazioan zuen inpaktua neurtzen zen, baina oso lan gutxi daude hitzezko deskribapenak lekuko baten (lapur bat, adibidez) ezagutze-saioan nola eragiten duen aztertu dutenak. Bizitza errealeko egoeretan oso azkar eta espero gabe gertatu den delitu baten (lapurreta bat, adibidez) lekuko presentziai edo biktimei eskatuko zaie krimenaren egilea ahalik eta zehaztasun gehienarekin deskribatzea eta ezagutze-saio batean identifikatzea. Gainera, gure helburu nagusia hitzezko deskribapenaren efektua bideo erreal eta ekologiko bat erabiliz aztertzea izango da, non gizon gazte batek emakume gazte bati diru-zorroa lapurtzen dion. Ikerketa honen beste alderdi berritzaile bat izango da hitzezko deskribapenaren efektua bi ezagutze/identifikazio mota ezberdinetan konparatzea, batean delitugilea presente dagoelarik (TP), eta bestean delitugilea ez dagoelarik (TE), horrela identifikazio faltsuen tasaren estimazio egokiago bat egiteko aukera edukiko dugu.

Lanaren helburu orokorra lekukoak emandako deskribapenak delitugilearen identifikazioan duen eragina aztertzea da, delitugilea identifikazioan presente dagoenean (TP) eta ez dagoenean (TE) ere. Lekukoen oroimenaren literaturan aurkituriko emaitzetan oinarrituz, gure hipotesia da hitzezko deskribapenak ezagutze-irizpidean eragina izango duela. Hori horrela izanik, deskribapena ematen duten parte-hartzaileen ezagutze-irizpidea deskribapenik ematen ez duten parte-hartzaileena baino kontserbadoreagoa izango da. Horrek esan nahi du aukeraketa gutxiago egin dezaketela identifikazio-jardueretan (bai TPan bai TEan ere), hau da, omisio gehiago egongo direla TP ezagutze-saioetan eta ukatze egoki gehiago TE ezagutze-saioetan, aurretik deskribapenik egin ez duten parte-hartzaileekin konparatuz. Parte-hartzaileek egindako hitzezko deskribapenaren ezaugarrien azterketa deskriptibo bat ere egin zen Meissner eta kideen (2008) aurkikuntzetan oinarrituz, espero genuen ere deskribapenaren edukiek (asmatzeak eta akatsak) eragina izango zutela ezagutze-jardueran parte-hartzaileek emandako erantzun motetan. Horretarako deskribapenaren edukien azterketa egin genuen. Hain zuzen ere, ezaugarri orokorrak edo/eta aurpegikoak zuzenago deskribatzen zituzten parte-hartzaileek deskribapenean akats gehiago egin zituzten parte-hartzaileek baino identifikazio hobetoak egingo zituztela espero genuen ezagutze-saioan. Hau da, delitugilea ez zegoen kasuan (TE) errefusatzeko egoki gehiago eta identifikazio zuzen gehiago delitugilea presente (TP) zegoen kasuan baino. Gurean ere horrela gertatzea espero dugu, zeren eta delitugilea modu zuzenagoan deskribatu zuten parte-hartzaileek delitugilearen ezaugarriei buruzko informazio gehiago edukiko dute beren oroimenean, eta horrek erraztu beharko luke haren identifikazioa ezagutze-saioan. Bertan emandako konfiantza-maila ere espero dugu: 1) baxuagoa izango dela hitzezko deskribapena egin duten parte-hartzaileen artean, alegia, hitzezko deskribapenak eragingo duela parte-hartzaileen erantzun-irizpidea kontserbadoreagoa bihurtuz, haien erantzuna ematean konfiantza txikiagoa azalduz; 2) parte-hartzaileen artean ezberdintasunak agertzea ezagutze-jardueraren baldintzapean; adibidez, ezagutze-jardueretan emandako erantzunen barnean (asmatzea/ukatze egokia, omisioa, identifikaziorik eza/faltsu positiboa).

2. Metodoa

2.1. Parte-hartzaileak

Euskal Herriko Unibertsitateko (EHU/UPV) lauogeita bost Psikologiako ikaslek parte hartu zuten esperimintuan, haietako 67 emakumeak ziren eta 18 gizonezkoak, 18 eta 27 urte bitartekoak ($M=19,39$, $SD=1,67$).

2.2. Diseinua

2x2 diseinu mistoa erabili zen, bideoko delitugilearen deskribapena (hitzezko deskribapen taldea vs ez hitzezko deskribapen taldea) ematea subjektu arteko aldagai bezala eta ezagutze-saio mota (delitugilea presente dagoelarik, TP, vs delitugilea ez dagoelarik, TE) subjektu barneko aldagai bezala. Aldagaiari dagokionez, parte-hartzaileen erdiek bideoan agertzen zen delitugileari buruzko hitzezko deskribapena egin behar zuten (hitzezko deskribapen taldea), eta parte-hartzaileen beste erdiek ez zuten deskribapenik egin behar (ez hitzezko deskribapen taldea), bitartean ariketa osagarri (munduko herriak eta hiriburuak zerrendatu) bat egin zuten. Deskribapenaren edukiak (asmatzeak, akatsak eta omisioak) delitugilearen itxurari buruzko oroimena neurtzeko kontsideratzen dira, nahiz eta ezagutze-saioan emandako erantzunaren zuzentasuna ezagutze-saioa neurtzeko erabili. Ezagutze-saioan emandako konfiantza-maila ere ebaluatu genuen. 85 parte-hartzaileetatik 49 zoriz «hitzezko deskribapena» baldintzara egokitu ziren eta 36 «ez hitzezko deskribapena» baldintzara.

2.3. Prozedura

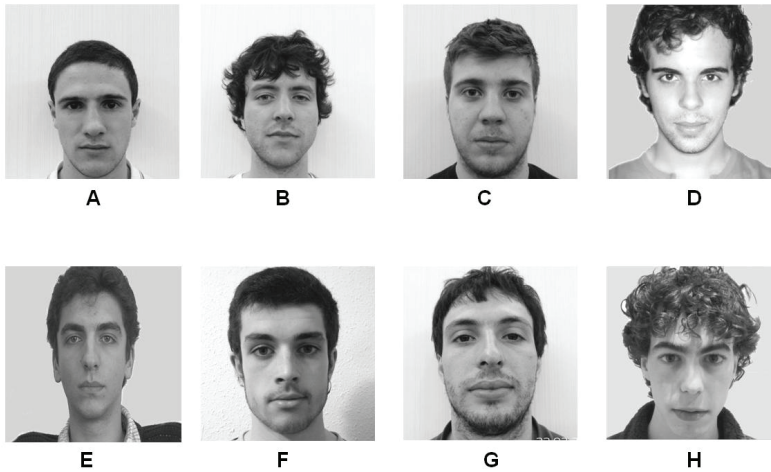
Parte-hartzaileek bideo bat ikuskatu zuten, non gizon gazte batek neska bati diru-zorroa lapurtzen zion; hori ikusi ondoren, parte-hartzaileen erdiek bideoan agertzen zen delitugilearen hitzezko deskribapena egin zuten, eta beste erdiek bitartean bideoarekin zerikusirik ez zuen beste eginbehar bat egin zuten. Azkenean, parte-hartzaile guztiek delitugilea identifikatu behar zuten ezagutze-saio batean, batean delitugilea presente zegoela (TP) eta bestean ez (TE). Jarraian, zehazten da pausoz pauso esperimintuko bideoa grabatzeko erabili zen prozedura. Parte-hartzaile guztiek 1280 x 720 HD erresoluzioko Samsung Galaxy gc-100 kamera baten bitartez eta tripodearekin grabaturiko krimen baten bideo bat ikuskatu zuten. Bideoan gauzez grabatutako gertaera ikusten da (farolen bitartez argiztaturiko argi artifizialarekin) arku batzuen azpian. 39 segundoko bideoa da, non 5 segundoko hartze estatiko batean arkuaren aldamenen zegoen pasealeku bat ikusten den hasieran. 5 segundoen ondoren kamera erlojuaren orratzen aldera 90 gradu biratzen da eta arkuaren azpiko pasealekua enfokatzen du, non gizon gazte batek mugikorra hartu eta zenbaki bat markatzen hasten den. Ondoren, gizonak eszena utzi eta beste lekuko bat agertzen da eszenan, oso gertu beste lekuko bati jarraitzen, biak oso metro gutxigatik banatuta. Lekuko horiek eszena uzten dutenean neska gazte bat agertzen da arkuaren azpian ibiltzen poltsa batekin bere ezkerreko besoan. Neskak eszena utzitakoan, gizon gaztea agertzen da neskaren atzetik korrika. Gizon gazte horrek neskari poltsa kendu eta korrika doan bitartean kamerari begiratzen dio, eta

korrika jarraitzen du. Bitartean kamera 90 gradu biratzen da ezkerrera lehenengo posiziora bueltatuz eta lapurrari jarraituz, zeinak alde egiten duen eszenatik desagertuz. Konfigurazio hau, non parte-hartzaileek bideoan delitugilea «lekuko errealak» izango balira bezala ikusten zuten, bizitza errealeko eszena bat gertutik simulatzeko egin zen. Bideoaren bukaeran beste eszena estatiko bat zegoen, 5 segundoko iraupenekoa. Behin bideoa amaitutakoan, parte-hartzaile guztiek 5 minutuko anagrama-serieak egin zituzten epe luzeko oroimena ebaluatzeko. Gero, «hitzezko deskribapena» baldintzara esleituriko parte-hartzaileek 5 minutu zituzten delitugilearen ezaugarriak idazteko. Honako argibide hauek jaso zituzten: «*Ondoren, bideoan oraintxe ikusi duzun lapurra deskribatzen saiatu behar zara ahalik eta hobekien, ahal dituzun zehaztasun gehienak emanaz. Oso garrantzitsua da lapurraren aurpegiko ezaugarriak deskribatzea. Honako ezaugarri zerrenda izango duzu lagungarri*» eta Pigott eta Brigham (1985) autoreen «deskribapen-ezaugarrien zerrenda» erabili zen. Delitugilearen aurpegiko (orrazkera, ilearen luzera, ilearen kolorea, aurpegiko ilea (bizarra, bibotea), aurpegiaren forma, betazalak, begien kolorea, etab.) eta gorputzeko (arraza, sexua, adina, egitura fisikoa, luzera, etab.) atalak deskribatu behar zituzten. Aldi berean, «ez hitzezko deskribapena» baldintzara esleituriko parte-hartzaileei bost minutu eman zitzaizkien munduko herrialdeen zerrenda betetzeko, haien hiriburuak idatziz, eginbehar osagarri baten moduan beste taldeko parte-hartzaileek deskribapena egiten zuten bitartean. Deskribapenaren kalitatea ebaluatzeko baldintza esperimentaletara itsuak ziren bi ebaluatzaile erabili ziren, bideoan agertzen zen delitugilearen deskribapen osatuena eta zehatzena (bi ebaluatzaileen artean adostua) kontuan izanik. Ebaluatu zuten ea gorputz-atal bakoitzaren eta aurpegiaren deskribapena zuzena zen (ezaugarria asmatzen bazen, adibidez, ebaluatzaileen deskribapenaren arabera ile luzea eta lisoa, eta parte-hartzaileek bi ezaugarrietako bat behintzat identifikatzen bazuten, ontzat ematen zuten); ez-zuzena (deskribapena gaizki egiten bazen, adibidez, ile luzea esan eta motza bazen, edo pertsona heldua jartzen bazuten eta gaztea bazen); eta omisioa (parte-hartzaileek ez dutenean ezer jartzen). Ezaugarriak hiru ataletan ezberdindu ziren: «orokorrak/gorputzekoak», «aurpegikoak» eta «totalak» (aurpegikoak gehi orokorrak).

Ezagutze-saioko ariketa ebaluatzeko bi ezagutze-saio egin ziren, bakoitza 8 aurpegirekin (ikusi 1. eranskina), eta pantailan proiektatu zen. Lehen ezagutze-saioan delitugilea ez zen agertzen (TE), eta bigarrean, aldiz, bai (TP). Parte-hartzaileek aurpegiaren artean bideoan lapurra identifikatzen saiatzeko argibidea jaso zuten, honako baldintza hau eman daitekeela kontuan izanik: lapurra egon zitekeela saioan edo ez. Hasi baino lehen esan genien denei, behin erabakia hartuta, ezin zutela erantzuna aldatu. Haien ere adierazi behar zuten erantzuna ematerakoan izandako konfiantza-maila, «ez nago ziur» 1 eta «gutziz ziur» 5 zelarik. TP saioan lapurra 2. lekuan kokatua zegoen, B hizkiari zegokiolarik, eta parte-hartzaileek minutu 1 eta 30 segundo zituzten saio bakoitzean delitugilea identifikatzeko. Saioa osatu ondoren, parte-hartzaileei esperimentuaren benetako helburuaren berri eman zitzaien. Saio esperimentalak gutxi gorabehera 15 minutu iraun zuen. Probako beste aurpegiak bideoan agertzen ziren distraktoreetatik (hiru mutil gazte) aukeratu ziren eta gainontzekoak Internetetik eta beste lagun batzuegandik aukeratu ziren. Guztiak delitugilearen adinekoak ziren gutxi gorabehera, batzuk delitugilearen

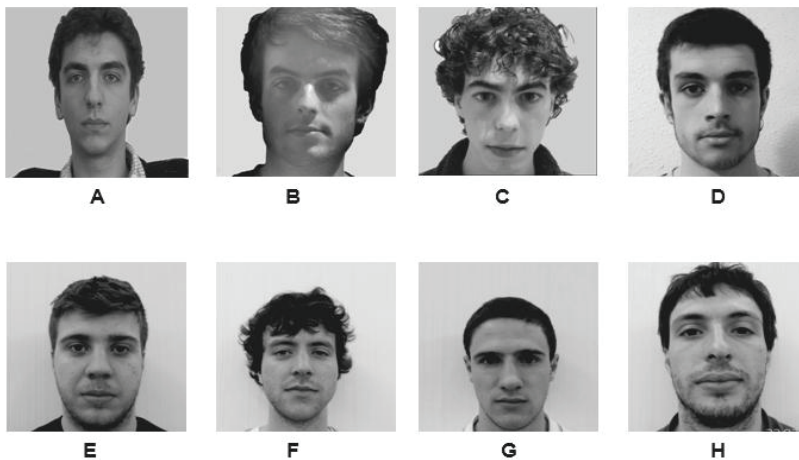
antzeak (ilearen kolorea, begiak...), besteak ez (ile-horia, ile luzeagoa, altuagoa, etab.). Aurpegiak zehaztasunez behatu daitezke 1. eranskinean.

Ezagutze-saioa 1 (TE):



Kontuan izan balitekeela delitugilea bertan ez egotea.

Ezagutze-saioa 2 (TP: B hizkia):



Kontuan izan balitekeela delitugilea bertan ez egotea.

1. eranskina. Ezagutze-saioak: lehenengo saioan delitugilea ez dago bertan (TE); bigarrengean, berriz, delitugilea bertan dago (TP: B hizkia).

3. Emaitzak

Parte-hartzaileek egindako deskribapenaren (asmatzeak, akatsak eta omisioak) azterketa deskriptiboa egin ondoren, azterketa bat egin zen deskribapenaren edukiaren zehaztasunak edo erantzun motak ezagutze-saioan efekturik izan zuen determinatzeko. Gainera, konfiantza-maila eta hitzezko deskribapenaren efektuak ezagutze-saioan ere aztertu ziren.

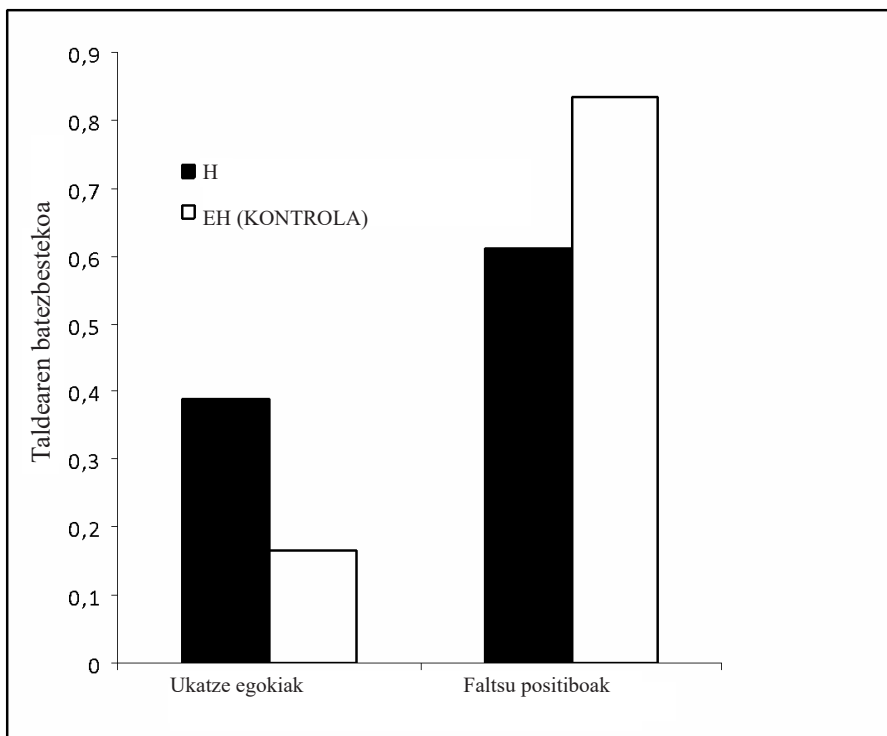
Deskribapen/Oroimen-proba: 1. taulan hitzezko deskribapen taldeko parte-hartzaileek deskribapenean delitugileari buruz emandako ezaugarrien akats, zuzen eta omisioen portzentajeak ikus daitezke. Parte-hartzaileen erantzunen banaketa homogeneousoa ez zenez, Mann-Whitney U proba egin zen deskribapenaren edukiek TE ezagutze-saioan emandako erantzun motan izandako eragina estimatzeko. Azterketa horrek adierazi zuen ez zegoela ezberdintasun esanguratsurik ($U= 282.50$; $p=.96$), batez beste ezaugarri totalak ongi deskribatu zituzten portzentajeetan ustezko delitugilea modu egokian eta faltsu positiboa egin zuten parte-hartzaileen artean. Batez beste ezaugarri totalak gaizki deskribatu zituzten portzentajeei dagokienez, ez dago ezberdintasun esanguratsurik ($U= 241.50$; $p=.36$) delitugilea modu egokian ukatu zutenen eta faltsu positiboa egin zutenen artean. Ez zen aurkitu ezberdintasun esanguratsurik ere ($U= 280.50$; $p=.93$), deskribapenen omisioetan delitugilea modu egokian errefusatu zutenen eta faltsu positiboa egin zutenen artean. Datu-azterketak ez zuen aurkitu ezberdintasun esanguratsurik deskribapenean ongi, gaizki edo omititutako aurpegiko ez ezaugarri orokorren artean TE saioan emandako erantzunarekin, hots, identifikazioarekin (errefusatze egoki edo faltsu positiboetan). Deskribapenaren edukiek TP ezagutze-saioan emandako erantzun motan izandako eragina estimatzeko Kruskal-Wallis proba ez-parametrikoa erabili zen. TP saioan ustezko delitugilea ondo edo gaizki identifikatu edo omititu zuten parte-hartzaileen artean ez zen behatu ezberdintasun esanguratsurik, ez batez beste ongi deskribaturiko ezaugarri totalen ($\chi^2 (2, 49) = .536$, $p=.76$), ez gaizki deskribaturiko totalen artean ($\chi^2 (2, 49) = 2.454$, $p=.29$) ezta omisio totalen artean ere ($\chi^2 (2, 49) = 1.478$, $p=.48$).

Ezagutzea: TE ezagutze-saioan «hitzezko deskribapena» baldintzara egokitutako parte-hartzaileek ukatze egoki gehiago eta faltsu positibo gutxiago egin zituzten «ez hitzezko deskribapena» baldintzara egokitutako parte-hartzaileek baino (ikus 1. irudia). TP ezagutze-saioan, «hitzezko deskribapena» baldintzara egokituriko parte-hartzaileek nabarmenki omisio gehiago egin zituzten «ez hitzezko deskribapena» baldintzako parte-hartzaileek baino, ezberdintasun gutxirekin zuzenen eta identifikaziorik ezaren artean (ikus 2. irudia). Emaitza hauek adierazten dute ezagutze-saioan egon zitekeela erlazio bat hitzezko deskribapenaren eta zehaztasun edo erantzun-irizpidearen artean; hori horrela izanik, kontingentzien taulen azterketa egin zen «hitzezko deskribapena» eta «ez hitzezko deskribapena» baldintzen eta ezagutze-saioaren zehaztasunaren artean. Chi-Square probak hitzezko deskribapenaren eta TE ezagutze-saioan egindako zehaztasunaren arteko erlazioa estatistikoki esanguratsua zela ($\chi^2 (1, 85) = 4.88$, $p=.03$) adierazi zuen. Cramer-en V balioak adierazi zuen erlazioa esanguratsua eta asoziazioa ertaina zirela (Cramer-en $V=.24$, $p=.03$). TP saioan adierazten du ezagutze-saioaren eta

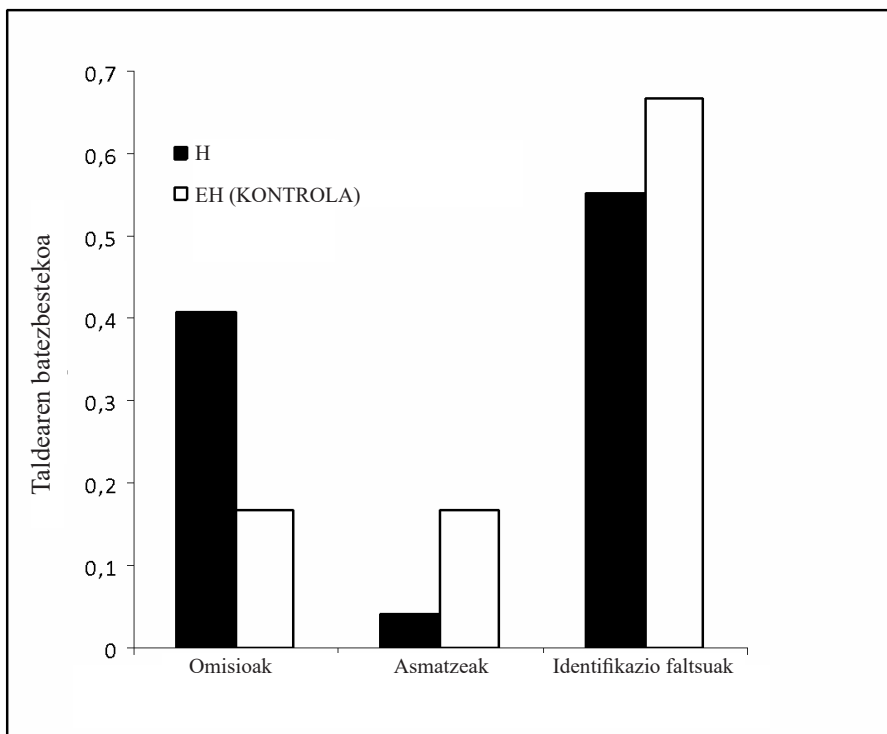
hitzezko deskribapenaren arteko erlazioa esanguratsua zela ere ($\chi^2(2, 85) = 7.91$, $p=.02$). Cramer-en V balioak adierazi zuen erlazioa esanguratsua eta asoziazioa ertaina zirela (Cramer-en $V=.30$, $p=.02$). Emaitza hauek batera adierazten dute hitzezko deskribapenak parte-hartzaileen erantzun-irizpidea aldatu dezakeela ezagutze-saioan ustezko delitugile bezala gizabanako bat identifikatu behar dutenean, irizpide kontserbadoreago eta uzkurrago bat mantenduz.

	Ezaugarri totalak	Ezaugarri orokorrak	Aurpegiko ezaugarriak
Zuzenak	49.08 (15.80)	72.45 (21.66)	39.09 (20.09)
Akatsak	12.54 (08.34)	17.35 (15.19)	10.05 (10.90)
Omisioak	38.38 (10.01)	10.18 (09.10)	50.85 (20.90)

1. taula. Delitugileari buruzko deskribapenean egindako akats, zuzen eta omisioen ehunekoak. Desbideratze estandarra parentesi artean agertzen da.



1. irudia. Ezagutze-irizpidea hitzezko deskribapena vs ez hitzezko deskribapena jaso zuen taldearen baldintzaren barruan, delitugilea presente ez dagoenean (TE) ezagutze-saioan.



2. irudia. Ezagutze-irizpidea hitzeko deskribapena vs ez hitzeko deskribapena jaso zuen taldearen baldintzaren barruan, delitugilea presente dagoenean (TP) ezagutze-saioan.

TE ezagutze-saioan parte-hartzaileek emandako konfiantzaren eragina aztertzeko asmoarekin Mann-Whitney U proba egin zen. Faltsu positiboa ($M = 2.52$; $SD = .96$) eman zuten parte-hartzaileen batez besteko konfiantza errefusatzeko egoki bat egin zutenena baino zertxobait altuagoa izan zen ($M = 2.12$, $SD = .97$), nahiz eta ez egon ezberdintasunik ($U = 577.50$; $p = .08$). Kruskal-Wallis proba ez-parametrikoa erabili zen TP saioko emaitzak aztertzeko. Ez ziren aurkitu ezberdintasunik ezagutze-saioko erantzun egoki, identifikazio eta omisioetan emandako konfiantza-mailaren artean ($\chi^2(2, 85) = 3.30$, $p = .19$). Azkenik, ez zen aurkitu diferentziarik ($U = 757$; $p = .25$) konfiantza-maila totaletan hitzeko deskribapena egin zuten parte-hartzaileen ($M = 2.49$; $SD = .94$) eta hitzeko deskribapenik egin ez zutenen artean ($M = 2.28$; $SD = .94$).

4. Eztabaida orokorra

Delitu baten lekukoek delitugileari buruz egindako deskribapenak efekturik al du horren identifikazioan? Gure emaitzek adierazten dute hitzezko deskribapenak (pertsonek deskribatzeak) efektu bat duela lekukoak duen erantzun-irizpidean ustezko delitugile bat identifikatzeko orduan. Kasu honetan, hitzezko deskribapenak ezagutze-irizpidea kontserbadoreagoa bihurtzen du. Horrela parte-hartzaileek zailtasunak agertu zituzten erabaki bat hartzeko, zuhurragoak izan ziren erantzun ezegokia ematearen posibilitatearen aurrean, pertsona errugabe bat «sententziatuz» berak egin ez zuen krimen baten egile moduan. Emaizta hauek bat datoz *ezagutze-irizpidearen desplazamenduaren* ikuspuntuarekin (Clare eta Lewandowsky, 2004; Sauerland *et al.*, 2008), non esaten zen hitzezko deskribapenak parte-hartzaileen ezagutze-jardueraren erantzun-irizpidearen desplazamendua eragiten zuela, ezagutze-saioan ustezko delitugilea aukeratzeko orduan pertsonak zuhurragoak bihurtuz. Horrela, esku-hartze posible bat izan daiteke lekukoek edo biktimek eskatu ahal izatea ustezko delitugilea ezagutze-saioan presente ez egotea, TE eta TP ezagutze-saio mistoak batera erabiliz. Prozedura horrek saihestu dezake faltsu positiboaren gertaera, eta errudunak ez diren pertsonak faltsuki seinatuak izateak babestu. Ikerketa-eremu honetan ikuspuntu berri bat irudikatzen du horrek: hitzezko deskribapenak izan dezakeen efektu positiboa krimen baten egilea ezagutu behar dugunean. Gainera, ondorio horrek Espainiako sistema legalarentzat eragin garrantzitsua izan dezake, non prozesuko bermeak sendotzeko eta ikerketa teknologikorako neurriak arautzeko urriaren 5eko 13/2015 Lege Organikoan Prozedura Kriminalaren Legea aldatu zen. Bertan identifikazio-prozesuetan erabilitako prozeduraz dio ez dituela gaur egun kontsideratzen targeta presente ez dagoen ezagutze-saioak bakarrik, «target pertsonak agertu behar du kanpoko baldintza antzekoak dituzten beste batzuekin batera». Etorkizuneko ikerketetan, lagungarria izan daiteke identifikazio polizialaren prozeduretan TE saioen erabilera ikertzen duten esperimenduak aurrera eramatea. Bertan biktimek edo lekukoek identifikazioetan faltsu positiboak egiten dituzten ikus daiteke eta informazio hori «neurri» baten moduan hartu TP ezagutze-saioetan lekukoek delitugilea identifikatzerakoan susmagarrien identifikazioa egin aurretik. Halaber, egia da identifikazio kopurua baxua izan zela, bai deskribapena egin zuten parte-hartzaileen artean baita deskribapenik egin ez zutenen artean ere. Ikerketa honetan estimulu gisa erabili dugun lapurretaren eszena oso azkar eta ustekabea gertatu zen, eta errealista eta ekologikoa zen (Donostiako «erasotze-puntu kritikoa» deritzon gune batean grabatu zen). Hala eta guztiz ere, ezagutze-saioko jardura oso pobrea izan zen. Datu horiek argitu ditzakeen hipotesi posible bat izan daiteke jendearen ikusmen-identifikazioa nahiko konplexua izan zitekeela, identifikazio egokien batezbestekoaren tartearrekin % 20-30 (Leippe, Wells eta Ostrom, 1978). Gainera, 3 lekuko (delitugileaz gainera) lapurretaren bideoan agertzen ziren (distraktore gisa), eta ezagutze-saioko 8 susmagarrien artean agertzen ziren. Ikerketa honetako datuek zera adierazten dute: ezagutze-saioan delitugilea presente ez zegoenean (TE), hitzezko deskribapena egin zuten parte-hartzaileen artean identifikazioa ondo egin ez zutenen % 34k lekuko distraktorea adierazi zuen delitugile bezala, eta hitzezko deskribapenik egin ez zutenen artean, identifikaziorik ezaren % 46k adierazi zuen distraktorea delitugile bezala. Saioan delitugilea presente zegoenean (TP), gaizki

buruturiko identifikazioen artean, % 61ek identifikatu zuen distraktorea delitugile bezala, biek, hitzezko deskribapena egin zutenek eta egin ez zutenek. Emaidza hauek aditzera ematen dute «kontzientziatik at dagoen transferentzia baten» efektua gertatu zela. Parte-hartzaileek delitugilearen aurpegia bideoaren hasieran oinez agertzen zen beste lekuko batekin nahastu zezaketen, «transferituaz» lekukoaren aurpegiak edo aurpegiko ezaugarriak delitugilearen aurpegiari, horrela saioko jarduera pobrea goa bilakatuz. Oroimenaren «akats» horrek, Schacter-ek (1999) dioen bezala, oroimenaren komisiio-akats bat da, zehazki iturriaren akatsa, zeinaren ondorioz oroimenetik at, adibidez, testuinguru zehatz batean ikusitako pertsona baten aurpegiaren oroimena beste testuinguru batera «transferitzen» den. Adibidez, Davis, Loftus, Vanous eta Cucciare-k (2008) eginiko hiru esperimintutan portzentaje altu batek, % 71-75ek, ezagutze-saioan erruduna ez zen pertsona erruduntzat eman zuen. Benetako krimenetan hori behin eta berriz gertatzen den arazoa izaten da, lekukoek eta biktimek identifikazioa egin behar dutenean, benetan krimena burutu ez duten baina krimenean presente zeuden lekukoak edo inguruan zeuden beste pertsonak aukeratzen dituzte (Ross, Ceci, Dunning eta Toglia, 1994; Deffenbacher, Bornstein eta Penrod, 2006).

Erlaziorik al dago lekuko baten deskribapenaren kalitatearen eta ondoren hura ezagutzeko trebetasunaren artean? Deskribapenen edukiaren (asmatzeak eta akatsak) eta ezagutze-saioan (delitugilea presente dagoenean eta ez dagoenean) emandako erantzun motaren arteko erlazioaz egindako azterketek adierazten dute ez dagoela erlazioirik deskribapenaren kalitatearen eta ondorengo aurpegiko ezagutzearen artean. Emaidza horiek sarreran emandako hipotesiarekin kontrajartzen dira. Egia esan, literaturan askotariko emaitzak daude, autore batzuek deskribapena eman ondoren identifikazioan beharakada bat topatu zuten bitartean (adibidez, Meissner *et al.*, 2008), beste batzuek ez dute erlazio hori aurkitu (adibidez, Allshore et Schooler, 1995; Kitagami, Sato eta Yoshikawa, 2002). Gainera, autore batzuek diotenez, aurreko deskribapenaren zehaztasunak paper garrantzitsua jokatzen du ondorengo identifikazioaren zehaztasunean (Sporer, 1992). Gure ikerketak ez du aurkitu deskribapenaren zehaztasunak edo erroreak ondorengo identifikazioan efekturik duenik. Eta nahiz eta guk beste ikerketetan erabilitako ezaugarrien zerrenda bera erabili (Pigott eta Brighamek, 1985), aurpegiko ezaugarri gehiago daude ezaugarri orokorrak baino. Beharbada deskribapenean aspektu bakoitzaren ezberdintasun kuantitatibo honek eragina izan zezakeen emaitzetan, beraz, zuhurrak izan behar dugu emaitza hauekin. Beharrezkoa litzateke etorkizunean ikerketa gehiago egitea identifikazioko deskribapenaren kalitatearen (asmatzeak eta akatsak) efektuak aztertzeko.

Identifikazio-zehaztasunak edota deskribapenak (eman den ala ez) konfiantza aldatzen du? Erantzunean emandako konfiantzaren inguruan izandako hipotesiak hauek dira: 1) deskribapena eman zuten (hitzezko deskribapena) parte-hartzaileen artean baxuagoa da konfiantza; 2) parte-hartzaileen artean desberdina izan daiteke konfiantza identifikazioan emandako erantzunaren arabera. Gure emaitzek, bestalde, adierazten dute ez dagoela ezberdintasunik konfiantza-mailan, ez baldintza esperimintalaren (hitzezko deskribapena edo ez) arabera, ezta ezagutze-saioan emandako erantzunaren arabera ere. Emaidza hauek ondorio garrantzitsuak

dituzte, zenbait autoreren esanetan (adibidez, Wells, Memon eta Penrod, 2006), lekukoen konfiantza-maila ez da identifikazioaren zehaztasunaren aurreale ona, eta askotan delitugile bat identifikatzerakoan aldagai horren garrantziaren eragina gehiegi hartzen da kontuan. Gainera, gai honen inguruan ikerketa gehiago egiteko beharra ikusten da azken aldian delitugile bat identifikatzerakoan konfiantzaren eta zehaztasunaren arteko erlazioa argitzen saiatzeko (Carlson, Dias, Weatherford eta Carlson, 2017; Loftus eta Greenspan, 2017; Wixted eta Wells, 2017).

Ikerketa honetatik atera dezakegun ondorio nagusia zera da, hitzezko deskribapenak, baldintza batzuen pean behintzat, efektu positibo bat izan dezakeela biktimek edo lekukoen egin dezaketen delitugileen ondorengo identifikazioan. Hitzezko deskribapenak lekukoen erantzun-irizpidean desplazamendu bat eragiten duelako, identifikazio-prozesuan ikuspuntu kontserbadoreago edo zuhurrago bat hartzeko joera areagotzen da. Gure emaitzek, beraz, bide berri bat irekitzen dute ustezko delitugile baten identifikazioan hitzezko deskribapenaren efektuez egin daitezkeen hurrengo ikerketetarako. Zehazki, hitzezko deskribapena tresna gisa erabili daiteke, aplikazio praktikoa eta teknikoaren giden sorkuntzan, ustezko delitugilearen identifikazio okerren kantitatea jaisteko eta identifikazio egokiak igotzeko.

5. Erreferentziak

- Ait-Said, E.D.; Maquestiaux, F. eta Didierjean, A. (2014): «Verbal Overshadowing of Memories for Fencing Movements Is Mediated by Expertise», *Plos One*, **9(2)**, e89276. DOI: 10.1371/journal.pone.0089276.
- Alogna, V.K.; Attaya, M.K.; Aucoin, P.; Bahník, Š.; Birch, S.; Bornstein, B. eta Carlson, C. (2014): «Contribution to Alonga *et al.* (2014). Registered replication report: Schooler & Engstler-Schooler (1990)», *Perspectives on Psychological Science*, **9(5)**, 556-578. DOI: 10.1177/1745691614545653.
- Brown, C. eta Lloyd Jones, T.J. (2002): «Verbal overshadowing in a multiple face presentation paradigm: Effects of description instruction», *Applied Cognitive Psychology*, **16(8)**, 873-885. DOI: 10.1002/acp.919.
- Carlson, C.A.; Dias, J.L.; Weatherford, D.R. & Carlson, M.A. (2017): «An investigation of the weapon focus effect and the confidence–accuracy relationship for eyewitness identification», *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, **6(1)**, 82-92. DOI: 10.1016/j.jarmac.2016.04.001.
- Clare, J. eta Lewandowsky, S. (2004): «Verbalizing facial memory: criterion effects in verbal overshadowing», *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, **30(4)**, 739-755. DOI: 10.1037/0278-7393.30.4.739.
- Davis, D.; Loftus, E.F.; Vanous, S. eta Cucciare, M. (2008): «Unconscious transference can be an instance of ‘change blindness’», *Applied Cognitive Psychology*, **22(5)**, 605-623. DOI: 10.1002/acp.1395.
- Deffenbacher, K.A.; Bornstein, B.H. eta Penrod, S.D. (2006): «Mugshot exposure effects: Retroactive interference, mugshot commitment, source confusion, and unconscious transference», *Law and Human Behavior*, **30(3)**, 287-307. DOI: 10.1007/s10979-006-9008-1.
- Demarchi, S.; Py, J.; Groud-Than, S.; Parain, T. eta Brunel, M. (2013): «Describing a face without overshadowing effect: Another benefice of the Person Description Interview», *Psychologie française*, **58(2)**, 123-133. DOI: 10.1016/j.psf.2013.01.002.

- Fallshore, M. eta Schooler, J.W. (1995): «Verbal vulnerability of perceptual expertise», *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, **21(6)**, 1.608-1.623. DOI: 10.1037/0278-7393.21.6.1608.
- Finger, K. eta Pezdek, K. (1999): «The effect of cognitive interview on face identification accuracy: Release from verbal overshadowing», *Journal of Applied Psychology*, **84(3)**, 340-348. DOI: 10.1037/0021-9010.84.3.340.
- García-Bajos, E. eta Migueles, M. (1999): «Descripción previa, estrategias y confianza en el reconocimiento de personas [Previous description, strategies and confidence in people's recognition]», *Apuntes de Psicología*, **17(1-2)**, 19-30.
- Horry, R.; Palmer, M.A. eta Brewer, N. (2012): «Backloading in the sequential lineup prevents within-lineup criterion shifts that undermine eyewitness identification performance», *Journal of Experimental Psychology Applied*, **18(4)**, 346-360. DOI: 10.1037/a0029779.
- Itoh, Y. (2005): «The facilitating effect of verbalization on the recognition memory of incidentally learned faces», *Applied Cognitive Psychology*, **19(4)**, 421-433. DOI: 10.1002/acp.1069.
- Kitagami, S.; Sato, W. eta Yoshikawa, S. (2002): «The influence of test-set similarity in verbal overshadowing», *Applied Cognitive Psychology*, **16(8)**, 963-972. DOI: 10.1002/acp.917.
- Leippe, M.R.; Wells, G.L. eta Ostrom, T.M. (1978): «Crime seriousness as a determinant of accuracy in eyewitness identification», *Journal of Applied Psychology*, **63(3)**, 345-351. DOI: 10.1037/0021-9010.63.3.345.
- Loftus, E.F. & Greenspan, R.L. (2017): «If I'm Certain, Is It True? Accuracy and Confidence in Eyewitness Memory», *Psychological Science in the Public Interest*, **18(1)**, 1-2. DOI: 10.1177/1529100617699241.
- Meissner, C.A. eta Brigham, J.C. (2001): «A meta-analysis of the verbal overshadowing effect in face identification», *Applied Cognitive Psychology*, **15(6)**, 603-616. DOI: 10.1002/acp.728.
- Meissner, C.A.; Brigham, J.C. eta Kelley, C.M. (2001): «The influence of retrieval processes in verbal overshadowing», *Memory & Cognition*, **29(1)**, 176-186. DOI: 10.3758/BF03195751.
- Meissner, C.A.; Sporer, S.L. eta Susa, K.J. (2008): «A theoretical review and meta-analysis of the description-identification relationship in memory for faces», *European Journal of Cognitive Psychology*, **20(3)**, 414-455. DOI: 10.1080/09541440701728581.
- Melcher, J.M. eta Schooler, J.W. (1996): «The misremembrance of wines past: Verbal and perceptual expertise differentially mediate verbal overshadowing of taste memory», *Journal of Memory and Language*, **35(2)**, 231-245. DOI: 10.1006/jmla.1996.0013.
- Perfect, T.J.; Hunt, L.J. eta Harris, C.M. (2002): «Verbal overshadowing in voice recognition», *Applied Cognitive Psychology*, **16(8)**, 973-980. DOI: 10.1002/acp.920.
- Pigott, M. eta Brigham, J.C. (1985): «Relationship between accuracy of prior description and facial recognition», *Journal of Applied Psychology*, **70(3)**, 547-555. DOI: 10.1037/0021-9010.70.3.547.
- Rancourt, A. (2014): *The Effects of Verbal Overshadowing and Social Anxiety on Facial Recognition: A Replication and Extension* (Honors Thesis, University of Maine). Retrieved from: <<http://digitalcommons.library.umaine.edu/honors/165>>.
- Ross, D.R.; Ceci, S.J.; Dunning, D. eta Toggia, M.P. (1994): «Unconscious transference and mistake identity: When a witness misidentifies a familiar with innocent person», *Journal of Applied Psychology*, **79(6)**, 918-930. DOI: 10.1037/0021-9010.79.6.918.
- Sauer, J.; Brewer, N.; Zweck, T. eta Weber, N. (2010): «The effect of retention interval on the confidence-accuracy relationship for eyewitness identification», *Law and Human Behavior*, **34(4)**, 337-347. DOI: 10.1007/s10979-009-9192-x.

- Sauerland, M.; Holub, F.E. eta Sporer, S.L. (2008): «Person descriptions and person identifications: Verbal overshadowing or recognition criterion shift?», *European Journal of Cognitive Psychology*, **20(3)**, 497-528. DOI: 10.1080/09541440701728417.
- Schacter, D.L. (1999): The seven sins of memory: Insights from psychology and cognitive neuroscience. *American Psychologist*, **54(3)**, 182. DOI: 10.1037/0003-066X.54.3.182.
- Schooler, J.W. eta Engstler-Schooler, T.Y. (1990): «Verbal overshadowing of visual memories: Some things are better left unsaid», *Cognitive Psychology*, **22(1)**, 36-71. DOI: 10.1016/0010-0285(90)90003-M.
- Sporer, S.L. (1992): «Post-dicting eyewitness accuracy: Confidence, decision times and person descriptions of choosers and non choosers», *European Journal of Social Psychology*, **22(2)**, 157-180. DOI: 10.1002/ejsp.2420220205.
- Sporer, S.L.; Kaminski, K.S.; Davids, M.C. & McQuiston, D. (2016): «The verbal facilitation effect: re-reading person descriptions as a system variable to improve identification performance», *Memory*, **24(10)**, 1.329-1.344. DOI: 10.1080/09658211.2015.1106561.
- Wells, G.L.; Memon, A. eta Penrod, S.D. (2006): «Eyewitness Evidence: Improving Its Probative Value», *Psychological Science in the Public Interest*, **7(2)**, 45-75. DOI: 10.1111/j.1529-1006.2006.00027.x.
- Wixted, J.T.; Mickes, L.; Dunn, J.C.; Clark, S.E. eta Wells, W. (2016): «Estimating the reliability of eyewitness identifications from police lineups», *Proceedings of the National Academy of Sciences*, **113(2)**, 304-309. DOI: 10.1073/pnas.1516814112.
- Wixted, J.T. & Wells, G.L. (2017): «The relationship between eyewitness confidence and identification accuracy: A new synthesis», *Psychological Science in the Public Interest*, **18(1)**, 10-65. DOI: 10.1177/1529100616686966.
- 13/2015 Lege Organikoa, urriaren 5ekoa, Prozedura Kriminalaren Legea aldatzen duena, prozesuko bermeak sendotzeko eta ikerketa teknologikorako neurriak arautzeko. Estatuko Aldizkari Ofiziala, 239. zenbakia, 2015eko urriaren 6an, 90.192- 90.219 orrialdeak, <https://www.boe.es/boe_euskera/dias/2015/10/06/pdfs/BOE-A-2015-10725-E.pdf>.

